

Blå grønne bydrømme

På Byplanmødet var blågrøn byudvikling og adaptiv planlægning sat til debat med oplæg fra Horsens Kommune, Svendborg Kommune, Realdania og NATOUR.

Fremtiden byder på mere ekstremt vejr, højere vandstand og flere stormflodshændelser. I mange byer er man allerede i gang med at tilpasse sig den nye vejrudsigt med projekter i udsatte områder. Men reelt er der ikke en udbredt folkelig bevidsthed om, hvor voldsomme klimaforandringerne bliver.

Så hvordan kan vi møde fremtidens trusler og tage højde for disse i planlægningen og ikke bare som reaktion, når det er for sent. Skal vi holde vandet ude, invitere vandet ind eller trække os tilbage til et givent sted? Klimaforandringerne byder på dilemmaer, udfordrer den traditionelle planlægning og spørgsmålet om, hvor længe byggeri og infrastruktur skal holde, når forudsætningerne ændrer sig hurtigere og mere dynamisk end hidtil. Hvordan arbejdes der med et integreret udviklingsperspektiv, hvor klimasikring, naturværdier, rekreative værdier og byvækst også er tænkt med ind?

Et bud på en løsning er adaptiv planlægning og -byledelse, hvor planer, bydesign, tekniske løsninger og beslutninger tilpasser sig, efterhånden som der opnås større indsigt i og fælles forståelse af klimaforandringerne påvirkning. Stikordet er "foranderlig". For i den adaptive tilgang skal planlægningen, i højere grad end tidligere, bidrage til, at byen er i stand til at være "foranderlig" – hvis der bliver behov for det. Det kan konkret betyde, at der i planlægningen overlades mere plads til det blågrønne,

end der typisk ville blive gjort. Det sker f.eks. i Fjordbyen i Randers, hvor det nye Klimabånd både giver by- og naturrum og plads til "kontrolleret oversvømmelse" ved skybrud og oversvømmelse. Her laves byudvikling ikke helt ud til kanten, og det innovative klimabånd giver en buffer i forhold til den usikkerhed, som vandet giver i Randers, samtidig med at der skabes rum med merværdi. Arbejdet med en bufferzone i stedet for en kant ses i flere igangværende projekter om stormflodssikring f.eks. i Dragør, hvor der er fokus på naturbaserede løsninger (og natur som en dynamisk og meget foranderlig "samarbejdspartner").

Horsens – Åen tilbage til byen

Der er tryk på byudviklingen i Horsens. Byen har kraftig befolkningsvækst, der er stor investeringslyst, og kommunen har kastet sig ud i en omfattende opgave med at integrere vand som et centralt element i byudviklingen. Horsens ligger i bunden af fjorden, og vandløb fra et stort opland løber ind til byen. Siden klimatilpasningsplanen "Vind med vandet" blev vedtaget i 2014, har vand fået en anden rolle, og i efteråret 2022 blev

Af Søren Smidt-Jensen, PhD, associeret partner, Smith Innovation og ekstern lektor, RUC. Moderator på Byplanmødets session om Blågrøn byudvikling.

udviklingsplanen "Åen tilbage til byen" præsenteret på baggrund af en arkitektkonkurrence.

Udviklingsplanen tager højde for, hvordan byudvikling, gode trafikale forhold og klimatilpasning i den centrale del af Horsens kan forenes med en tilbageførsel af åen, der har været overdækket i årtier. På Byplanmødet fortalte konstitueret chef i Plan, Byg og Erhverv, Horsens Kommune, Randi Vuust Skall, at der i udviklingsprocessen har været omfattende borgerinvolvering, og det samtidig er lykkedes at få udviklerne til at se, at planen kan give en kæmpe værdi for dem. Realiseringen af udviklingsplanen vil foregå i etaper over flere år og vil i høj grad afhænge af, om private investorer byder ind og vil være med.

Svendborgs "Blå Kant"

"Den Blå Kant" er en samlet plan for byrum og klimatilpasning af Svendborg havn. Det skal være svendborgensernes og de besøgendes nye, fælles byrum mellem by og vand, som skaber forbindelse og rum for byliv i hele havnen

Svendborg Planen for stormflodsløsningen af havnen i Svendborg foreslår en ydre kant bestående af en kombination af sluser, diger og en kombineret bro og højvandssikring samt stormflodssluser med klapper på havbunden, som kan løfte sig og holde vandet tilbage ved en hændelse. Klapperne vil ikke kunne ses ved normal vandstand, og der vil under normale forhold kunne sejles til og fra havnen.

■ www.fremtidenshavn.dk/

Watercities 2030

Frem til UIA 2023-konferencen i juli 2023 i København sætter Dansk Byplanlaboratorium i samarbejde med DANVA og Smith Innovation fokus på "Water-Wise Planning" og hvordan samarbejdet mellem vandforsyningssektoren og byplanlæggere kan udvikles endnu mere. Realdania støtter initiativet. ■ www.smithinnovation.dk

Horsens Det helt overordnede greb i planen er at etablere et Å-loop, der forbinder bydelen, så den går fra at være en bydel primært bestående af vejrum til en bydel karakteriseret af vandrum. Åen har forskellige karakterer, mellem havnen og Rådhusortet er den urban med hårde kanter i Åboulevarden, mens den langs Niels Gyldings Gade har landskabelige brinker. På Rådhusgrunden er der en urban kant mod vest og en mere landskabelig kant kombineret med støttemure mod øst.

■ www.horsensvokser.dk/byudvikling/byudvikling/aaen

rundt. Første etape byrum blev indviet i 2021 på Frederiksborg – dog uden at være en del af klimatilpasningsløsningen. Planen har både fokus på stormflod og skybrud.

I Svendborg er der stor veneration for havnen og også en forsigtighed med at få lavet for meget om (Anna Als Nielsen, Projektleder, Svendborg Kommune, på Byplanmødet). Den Blå Kant bevarer nærheden fra land til vandet ved havnens indre kanter og skubber den kommende klimatilpasning ud på havnens ydre kanter. Men løsningen bliver dyr at anlægge forventeligt mellem 500-700 mio. kr. Det er desuden en udfordring, at det er vanskeligt at realisere projektet i overskuelige etaper, kombineret med at økonomien tilknyttet de enkelte etaper ikke står mål med værdierne i den enkelte etape. Til forskel fra en by som Horsens, så

forventes det at blive vanskeligt at få solgt byggeretter, som kan bidrage med finansiering af klimatilpasningen. Derfor bygges Den Blå Kant et skridt ad gangen. Det er også sandsynligt, at der startes i en lav sikringskote for så senere at forhøje, når der er finansiering og også større vished om, hvor kraftigt klimaforandringerne slår igennem. Det skyldes, at de største værdier i området rammes ved relativt hyppige hændelser, dvs. at der allerede ved 5, 10 og 15-års hændelser kan ske stor skade. Ved en 20-års hændelse bliver 80% af værdierne i området ramt, herunder bevaringsværdige bygninger.

Foranderlige planer

I både Horsens og Svendborg arbejdes der med et integreret udviklingsperspektiv, hvor klimasikring, naturværdier, rekreative værdier, byvækst og byomdannelse tænkes sammen. Der er stort fokus på at inddrage borgere og interessenter for at skabe fælles forståelser og ikke mindst skabe planer med plads til foranderlighed, i såvel de tekniske løsninger som i beslutningsforløbet og i finansieringen. Eksemplerne fra Horsens og Svendborg viser, hvad de fleste byer i et eller andet omfang skal arbejde med. Nemlig, at vand vil spille en central rolle i byudvik-

lingen, og at de blågrønne strukturer kan skabe værdi, hvis de tænkes tidligt ind i planerne. For det andet så viser de to eksempler, at politikere, udviklere og borgere (og planlæggere) altid vil have bydrømme – heldigvis. Kunsten er at kunne planlægge for blågrønne bydrømme og samtidig kunne håndtere uforudsigeligheden i, hvordan klimaforandringer – herunder vandet – påvirker vores byer. Følges den adaptive tilgang så skal der skabes mulighedsrum i byen, der kan tage form, efterhånden som der skabes større vished om de forhold, der endnu er ukendte eller uforudsigelige.

Det at være foranderlig er det centrale kendetegn ved den adaptive by. Her bygges der på foranderlige planer, og der indtænkes plads til det uventede. Det betyder også, at der i byledelsen skal arbejdes med foranderlighed – måske mere end der gøres i dag – og at der i samarbejdet og i dialogen mellem kommune, udviklere og borgere er åbenhed om det vanskelige, komplekse og uforudsigelige i, hvordan klimaforandringer og vandet vil blive mærket lokalt.

6 gode råd om Water-Wise Planning

1. Formuler fælles mål/visioner, ikke for den tekniske løsning, men for det gode liv i byen.
2. Gør planlægning til en tilbagevendende begivenhed. Det afgørende er ikke den færdige plan, men den vedvarende stillingtagen.
3. Afsøg og etabler organisatoriske enheder, der matcher skalaen for vand- og byudfordringerne.
4. Forstå landskabet og den eksisterende by. Forstå vandets volumener og kredsløb.
5. Få afdækket og inddraget alle interessenter – også dem, der ikke i udgangspunktet har interesse i vand.
6. Gør "foranderlighed" til et centralt princip i planlægningen – både i de konkrete og fysiske løsninger, i planernes tidshorisont og i dialogen med borgere og interessenter.

